

שכוונתה היא לנווד של עורן", כלומר, כך אמרה להם "תייש היה לי וגזלוהו ממני, ושחטוהו ואכלו את הבשר, ומן העור עשו חמת, ושואבים בו מים ושותים בו".⁽¹⁶⁾

אמרי בבית המלך: הואיל וחכים — רבי בנאה — כולי האי, ליתבי אבבא ונידון דינא, [היות וחכם הוא כל כך, ישב הוא בשער העיר וידון את דין תושבי העיר].

חזא רבי בנאה דהוה כתיב באבולא [ראה רבי בנאה פתגם שהיה כתוב על שער העיר] כדי שילמדו ממנו בני אדם:

"כל דיין המתקרי לדין, לא שמייה דיין [כל דיין שהוזמן לדין על תביעת ממון שתובעים ממנו, אינו דיין]", כי אוהב בצע הוא, ויקבל שוחד!

אמר להו רבי בנאה: אלא מעתה כפי הכתוב כאן, וכי אם אתא איניש מעלמא

^{ב-מז} ומזמין ליה לדינא [אם יבוא אדם ויזמין את הדיין לדין] וכי פסליה [כבר פסלו] אף שיצא הדיין זכאי!?

אלא כך תכתבו: כל דיין המתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין [דיין שנתבע לדין ויצא חייב שהוציאו ממנו ממון בדין] — **לאו שמייה דיין!**⁽¹⁾

ואכן כתבו הכי כתוספת: "ברם סאבי דיהודאי [חכמי היהודים] אמרי: "כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין, לאו שמייה דיין".

תו חזא רבי בנאה, דהוה כתיב על שער העיר: "בראש כל מותא אנא דם, בראש כל חיין אנא חמר [ראש לכל המיתות הוא דם, שלא הוקז בזמן; ראש לכל החיים הוא היין, שהוא מחיה את כל שותיו]".

אמר להם רבי בנאה: **אלא מעתה:**

דנפיל מאינרא ומית, ודנפיל מדיקלא ומית, וכי אטו דמא קטליה [וכי הנופל מן העליה ומת, או הנופל מן הדקל ומת, וכי הדם הרגו]!?

ותו: מן דדרכיה למימת, וכי אטו משקו ליה חמרא, וחיי [וכי גוסס ההולך למות, אם יתנו לו יין יחיה]!?

אלא הכי בעי למכתב [כך צריכים לכתוב] "בראש כל מרעין אנא דם, בראש כל אסון אנא חמר [ראש לכל התחלואים הוא ריבוי הדם, וראש לכל התרופות הוא היין]".

ואכן כתבו [הוסיפו] הכי: **ברם סאבי דיהודאי אמרי: בראש כל מרעין אנא דם, בראש כל אסון אנא חמר, באתר דלית חמר — תמן מתבעו סמנין,** [במקום שאין יין שם

מה?! וראה שם שפירש את הדברים שנתכוונה בדבריה לתפיסתו של בעלה רבי בנאה, ראה שם.

1. כתבו התוספות: כגון אם כפר והוציאו ממנו בעדים, אבל אם חייבוהו שבועה ולא רצה לישבע, ושילם, משום הכי לא מיפסל לדינא.

בגדר "שודא דדייני", ראה לעיל לה א, ותלוי במחלוקת הרשב"ם ורבינו תם שם בתוספות, מה הוא "שודא דדייני".

16. כתב המהרש"א: לכאורה אין כאן לשון חכמה כי כל דבריה מפורשים על הנאד חוץ ממה שדימתה התיש לעבד, ולא ידעתי על

נצרכים התרופות].

מספרת הגמרא **דכתיב אפיתחא דקפוטקיא** [על פתח העיר קפוטקיא]: **אנפק, אנבג ואנטל**, כלומר: כל המידות הלז מדה אחת הם, ונכתב שם כדי שידעו כן כל בני העיר, ונפקא מינה למקח וממכר.

ומפרשת הגמרא: **איזהו אנטל** [מה הוא שיעורו של אותו אנטל]: **זהו רביעית של תורה**, דהיינו רביעית הלוג.⁽²⁾

מתניתין:

המשניות הבאות וסוגיות הגמרא, עוסקות ב"חזקת תשמישים".

א. חזקה זאת אומרת, שאם אדם משתמש בנכסי חברו, ואין חברו מוחה בו, הרי הוא נעשה למוחזק בהשתמשות זאת, ומשעה שנעשה שיש לו "חזקת תשמישים", שוב אין חברו יכול למנוע בעדו מלמשיך ולהשתמש בנכסיו, אפילו בניגוד לרצונו!

ב. חזקת תשמישים היא בין אם משתמש האדם בנכסי חברו, כגון שמעמיד סולם בחצר חברו כדי שיוכל להעלות ממנה, באמצעות הסולם שמעמיד בחצר חברו, אל גג ביתו, ובין אם אינו משתמש בנכסיו של חברו, כגון הפותח חלון בכותל ביתו, ופונה החלון אל חצר חברו, שאסור לו לעשות כן משום היוק הראיה לחברו, אך אם החזיק בפתיחת החלון בלי שחברו ימחה בו

לסוגרו, הרי יש לו חזקת תשמישים לפתיחת החלון לחצר חברו, ואין חברו יכול לתבוע ממנו לסגור את החלון.

ג. חזקת התשמישים היא רק בעושה שימוש קבוע, ונראה משימושו שיעשה כך לעולם. אבל שימוש שאינו קבוע, או שלא נראה שהוא מתכוון להשתמש בו לעולם, אין זו חזקה, כי לא אכפת לחברו בעל הנכסים משימוש שכזה, וכל חזקת התשמישים בנויה על שתיקת הבעלים מלמחות במשתמש, וכפי שיבואר להלן. [נתיבות סימן ק"מ וקנ"ג].

ד. נחלקו רבותנו הראשונים בגדרה של חזקה זו:

האם היא מוכיחה על קנין שנעשה בין בעלי הנכס ובין המשתמש לגבי זכות השימוש, וזכה המשתמש מכח הקנין, ואילו החזקה אינה אלא ראייה לקנין שנעשה ביניהם. ולפי הצד הזה מועילה החזקה רק אם מצטרפת אליה טענה של המשתמש שקנאה לזכות השימוש.

או שחזקת תשמישים נוצרת משתיקת הבעלים, שמחלו למשתמש בכך שלא מחו בידיו. ולפי הצד הזה, גם אם לא יטען המשתמש שקנה את זכות השימוש, אלא רק יטען שהשתמש בנכסי חברו מבלי שהלה מחה בידו, הרי הוא זוכה בשימוש בנכסים, מכח עצם שימושו בהם ללא מחאה של בעליהם! [עיין ברשב"א כח ב ד"ה אלא, ובקצות החושן סימן קנג ג ובנתיבות

ברביעית ומצאו להם חכמים סמך מן התורה מארבע כוסות האמורים במצרים, מארבע

2. כתב הרשב"ם: רביעית הלוג דהיינו ביצה ומחצה, ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן

המשפט סימן קצב.

ה. כמו כן נחלקו רבותינו הראשונים האם לחזקה זאת צריכים שלש שנים כמו בחזקת קרקעות, או שמא משעה שרואה בעל הנכסים את השימוש בנכסיו ואינו מוחה, נוצרת החזקה.

והדבר תלוי במחלוקת הקודמת, כי אם נאמר שאין צורך בטענת קנין, הרי אין גם צורך בחזקת שלש שנים, שהיא אינה אלא ראייה שהיה מעשה קנין בקרקע ואבד השטר.

המשנה הבאה, היא המשך של המשנה הקודמת, ששנינו בה: אלו דברים שיש להן חזקה, ואלו דברים שאין להם חזקה.

המרזבים שלהם, שהיו עשויים לנקז את המים מן הגג, היו עשויים משני חלקים: "מזחילה", והוא צינור חצוי הקבוע לאורך או לרוחב הגג, ולתוכו נשפכים המים מן הגג המשופע [כעין שלנו בגגות רעפים]; ולאותה מזחילה היו שני פתחי ניקוז משני צידיה, ופעמים פותח את זה שמצידה האחד, ומחבר לפתחה "מרזב", והוא צינור קטן דרכו מתנקזים המים שלא יפלו על הקיר אלא ברחוק ממנו, ופעמים שהוא נותן את המרזב מצידה השני, והמים מתנקזים דרך שם.

המרזב (3) המקלח מים מגגו של אדם לחצר חבירו, **אין לו חזקה**, אין בעל המרזב יכול לטעון: קניתי זכות לקלח מים לחצירך. כי המרזבים שלהם לא היו קבועים, ופעמים נותן את המרזב בראש זה של הצינור ההולך לאורך הגג, ופעמים נותנו מראשו השני; והיות ואינו דבר קבוע, אינו מקפיד בעל החצר על כך אפילו שלש שנים, ואין שתיקתו מלמחות, ראייה. ויתבאר יותר בגמרא. (4)

ואולם יש למקומו של המרזב חזקה. ויתבאר בגמרא.

המזחילה [הצינור ההולך לאורך הגג, שבראשו נותן מרזב לקלח לחצר], יש לה חזקה, ויתבאר יותר בגמרא.

סולם המצרי, שהוא סולם קטן ונייד, שהעמיד אדם בחצר חבירו, כדי לעלות באמצעותו לשובכו ולגגו, **אין לו חזקה**. כי מתוך שהוא קטן ונייד, אינו מקפיד בעל החצר מלמחות בשימוש.

ואולם, לסולם **צורי** שהוא גדול וקבוע, יש לו חזקה.

הפותח **חלון המצרית**, בתוך כותל ביתו, ופונה החלון אל חצר חבירו, והוא חלון

לשונות של גאולה, לפיכך נקראת הרביעית: "רביעית של תורה", וכן רביעית יין שהוא השיעור האסור לנזיר הלכה למשה מסיני הוא, ובמסכת נזיר לח א, מונה הגמרא עשר רביעיות של תורה [ואחד מהם הוא ארבע כוסות].

3. ביאר הרשב"ם את לשון "מרזב" שהוא

מורכב משני מלים: "מר — זב", ו"מר" הוא טיפה, וכמו שנאמר: "כמר מדלי", והיינו: "טיפה של מים זב דרך שם".

4. ראה רשב"ם בגמרא ד"ה אין לו מרוח אחת, וכמה שנתבאר שם בהערה.

במשנה "המרזב אין לו חזקה, ויש למקומו חזקה"?

ומביאה הגמרא שלשה פירושים:

א. אמר רב יהודה אמר שמואל, הכי קאמר התנא:

המרזב — אין לו חזקה מרוח אחת. גם אם היה המרזב מקלח בקביעות מצד אחד של המזחילה, אין לו חזקה לטעון שקנה זכות להיות תמיד מקלח במרזב מרוח זו. אלא יכול בעל החצר לומר לו: טול מרזבך מראש זה של המזחילה, והניחו בראש השני של המזחילה. וחזור חלילה, כפי רצונו של בעל החצר.⁽⁵⁾

ויש למקומו חזקה משתי רוחות. אין בעל החצר יכול לסלקו לגמרי, משתי הרוחות, שהרי אם לא שנתן לו בעל החצר זכות זו, ודאי לא היה מניחו לעשות כן.

קטן, שאין משתמשים בו בקביעות, ועשאו כדי לצפות ממנו לפעמים אל גינותיו ופרדסיו, אין לה חזקה.

ואולם לחלון צורית, שהוא גדול, יש לה חזקה, כי היה לו לבעל החצר למחות, כיון שהשימוש בה תדיר.

איזו היא "חלון המצרית", שאין לה חזקה? כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה.

רבי יהודה אומר: אם יש לה מלבן [מסגרת מסביב לפירצה], אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה, הרי זו חזקה, כי היא נעשית בכך לחלון חשוב, והיה לו לבעל החצר למחות על עשייתה.

גמרא:

דנה הגמרא: מאי, מהו הביאור במה ששינוי

הוא אכן יזינו לפי בקשתו, ולכן אינו מקפיד עליו. ולכן, אם בא בעל המרזב וטוען שקנה זכות להיות קבוע שם, אין חזקתו מועילה לו, כי לא היה לו לבעל החצר למחות בעדו. אבל אילו היה המרזב קבוע ובלתי ניתן לשינוי, כי אז, כשרואה בעל החצר את המרזב בצד האחד מבין הוא שבעל המרזב חושב להניח שם מרזב לעולם, ואם לא מכר לו זכות זו, היה מוחה בו. ולכן יש ל"מקומו" חזקה. דהיינו שאינו יכול לסלקו לגמרי, משתי הרוחות. כי כשנתן שם מזחילה ומרזב, ודאי נתנם שם כדי להיות שם בקביעות, ופעמים יניח בצד זה את המרזב ופעמים בצד זה. ואם כן, אילו לא היה מוכר לו זכות זאת, היה מוחה בו, כי אדם מקפיד שלא יקלחו לחצירו בקביעות, ואפילו אם מזיז בעל הגג את מרזבו מצד לצד כפי רצון בעל החצר.

5. כתב הרשב"ם: אם המרזב מונח בראש דרומי של מזחילה, ושופך שם מים, והחזיק בו שלש שנים, אינה חזקה, ואם צריך בעל החצר להשתמש שם, צריך זה לעקור מרזבו מכאן, ולהניחו בראש השני של מזחילה, דאין בעל הגג מפסיד בכך כלום, והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה, והלכך לא חשש בעל חצר למחות.

וכוונתו היא, כי מתוך שיכול בעל הגג לטלטל את מרזבו מהכא להתם ומהתם להכא, שוב לא איכפת לו לבעל החצר להניח לבעל המרזב שלש שנים להחזיקו בקביעות בצד אחד, כי מתוך שאין בעל הגג מפסיד בהזות המרזב לצד השני, חושב בעל החצר שעל דעת כן הניח שם את המרזב, שאם יאמר לו בעל החצר כשיצטרך את המקום להזיז את מרזבו לצד שני,